

РАЗШИРЯВАНИЯТА КАТО РЕБАЛАНСИРАЩИ ФАКТОРИ НА СВЕТОВНОТО РАВНОВЕСИЕ

Джан Батиста Кампаньола

Има три фактора, които характеризират този важен момент от моя живот:

ПРИЗНАНИЕ, СПОДЕЛЯНЕ и ЕМОЦИЯ.

На първо място ПРИЗНАНИЕТО – дума, която е изложена на риска от една риторична употреба. Аз обаче бих желал недвусмислено да изразя своята чистосърдечна почит и благодарност към президента, ректора и академичния съвет на Нов български университет за честта да бъда удостоен с титлата *laurea honoris causa*. Покорно приемам това признание след тригодишна служба във вашата страна и си давам сметка, че това е период, по-кратък от необходимия за придобиване на една образователна и научна степен!

На второ място – СПОДЕЛЯНЕТО, тъй като действително осъзнавам, че това признание е не толкова лично за мен, колкото за членовете на екипа в моето посолство, за семейството и приятелите ми. Ние всички сме обединени в убеждението и мисията си да сътрудничим на българския народ във време (според мен) на исторически събития, които ще донесат сигурност и стабилност не само на България и региона, но и на цяла Европа. Работата ми във вашата страна в такъв исторически момент е привилегия за мен.

И най-сетне, ЕМОЦИЯТА. Чувствам се не само особено щастлив да получа тази титла, но и цялата церемония ме връща към прекрасните спомени, свързани с получаването на първата ми образователна степен. Това се случи преди близо трийсет години, тъй че това тържествено събитие ме кара да се почувствам доста по-млад, отколкото съм!

... По-млад. След три и половина години служба тук, аз виждам България като една страна млада, адаптивна и готова да посрещне предизвикателствата и промените на нашето време.

В известен смисъл вие сте в далеч по-добро положение да разберете ключовите въпроси на съвременното във вашата страна, отколкото е един дипломат като мен. Но тъй като не съм българин, аз вероятно имам възможността да разглеждам страната ви от една по-безпристрастна и обективна гледна точка. Виждам България като страна с ключова роля в епохата на разрастваща се глобализация.

Едва ли може да съществува голямо разногласие по основните характеристики на днешния свят: все по-глобална икономика, неவிжданo отваряне на търговския и финансовия обмен, и практическа невъзможност на политиките и властимащите да налагат решенията си на мощните сили на финансовите пазари.

Лишени от възможността да управляват глобалната икономика, световните политици се концентрират върху опазването на международната и националната сигурност от заплахите на онези сили, които не могат да се примирят със системата и нейните правила. Тези сили не са достатъчно могъщи, за да имат думата по въпросите на глобализацията и да печелят от нея, но са достатъчно мощни, за да излагат на пряка или косвена заплаха основните принципи на нашето съвремие, използвайки средствата на тероризма и пропагандните лозунги за сблъсък на цивилизациите.

Твърде много хора извличат облаги от съвременната глобализация и възможностите, които тя дава за развитие, растеж и създаване на благосъстояние, за да повярвам, че която и да било група страни би могла да замисля нейното разрушаване или дори драстично видоизменяне. Това е особено вярно при положение, че новият световен ред дава както на демократичните, така и на авторитарните режими възможността да съществуват рамо до рамо.

Не е време за световни борби между противостоящи си идеологии по концепциите за свобода, развитие и демокрация.

По-актуалният въпрос е дали капацитетът на който и да било индивидуален играч в този глобален свят би бил достатъчно голям, устойчив и гъвкав, за да му позволи да се държи като световен полицай.

С горното наум, приканвам ви да спрем вниманието си на първо място върху политиката в сферата на отбраната и сигурността.

НАТО е очевидното главно действащо лице тук, тъй като е изправено пред все повече и по-разнородни задачи и отговорности. Алиансът се е заел да преразгледа собствената си мисия и цели след историческия поврат, белязал края на един свят, разделен на комунисти и капиталисти. Преди този поврат НАТО имаше ясна мисия. Сега обаче обстоятелствата са далеч по-сложни.

Разбира се, всички ние имахме своя принос за разрастналото се влияние на една-единствена суперсила, която

успя да завладее празните пространства, оставени от падането на Берлинската стена.

Този свят обаче сега е заменен от друг, с още по-остри регионални кризи и нови проблеми в световната “периферия”.

Днешният свят е свят на нови заплахи и врагове, пред които следва да се изправи една по-широка и гъвкава организация за сигурност. Заплахите вече не са толкова хомогенни, нужен е по-голям капацитет. А това означава и потребност от стратегическо и тактическо пренасочване.

Човек трябва да е бил свидетел на ниското равнище на сплотеност и единодушие, постигано от Атлантическата организация само допреди три години, за да оцени колко различна е днешната ситуация. Преди три години Алиансът изживя вероятно най-трудния си период от времето на Студената война, със силна опозиция от страна на Франция и Германия срещу решимостта на САЩ да се борят с новия си враг – враг, способен да проникне до най-дълбоко вкоренените и свидни символи на западната цивилизация – където и да се натъкнат на него. Днес вече сме възстановили евроатлантическите връзки и вътрешната криза на Алианса в голяма степен е преодоляна.

Ако ни бе внушено, че опозицията на Франция и Германия е преустановена по вътрешнополитически причини, то трябва също да си дадем сметка, че Германия е единствената водеща сила, сменила правителството си от 2003 г. насам.

Твърдо вярвам, че новият подход към международния сценарий е най-важният фактор за постигане на едно възобновено сближаване. Ескалацията на нова криза в Близкия Изток, белязана от неотдавнашната израелско-ливанска война, вероятно е липсващият елемент, необходим за да се демонстрира на Съединените щати невъзможността от победа, основаваща се на едностранен подход. Тя е и необходимата за Франция и Германия демонстрация на нуждата от по-сериозен международен ангажимент, ако желаят да запазят собствените си политически и икономически интереси.

Забележително е как разширяването на НАТО спомогна за постигане на помирение: с развитието на Източна Европа като балансиращ фактор в Алианса, новите страни-членки се превърнаха в мощен двигател на това помирение.

Заедно с новия акцент върху многостранното измерение в редица европейски съюзнции, включително Италия, разширяването на Северноатлантическия договор се превърна в съвършена демонстрация не само на здравата вкорененост на Алианса в широка група от надеждни партньори, а не просто в специалните отношения между Лондон и Вашингтон, но и на превръщането му в ключ към стабилността и баланса между народите.

Разширяването доведе и до по-голяма гъвкавост и готовност за военна преориентация на Северноатлантическия договор към новите цели и заплахи.

Има и още нещо: разширяването лесно би могло да се превърне в инструмент, вместо в препятствие, за по-близък диалог с Русия, доколкото всички постигаме съгласие по съответните си ключови приоритети в сферата на сигурността и сме готови да разширим сътрудничеството с Москва в други области.

Вероятно най-важният принос на разширяването на НАТО към новата ефективност и сплотеност на Алианса е фактът, че новите му членове са и присъединяващи се към Европейския съюз страни.

Както за човека от улицата, така и за професионалния анализатор на световната политика, само допреди десет-петнайсет години бе почти невъзможно да си представи как една млада демокрация като България, например, може да стане част от Северноатлантическия договор и Европейския съюз. Това е особено вярно за онези, които, също като мен, са израстнали в периода на Студената война.

Освен, че недвусмислено показва колко съм остарял, горното е и свидетелство за печелившия подход на самите присъединяващи се страни. Същевременно, то показва и промяната в баланса на новите световни играчи, която би следвало по-добре да позволи на всички ни да се изправим пред предизвикателствата на нашето време.

Сега бих искал да премина към последиците от разширяването както за икономическото, така и за институционалното развитие на Европа.

Както вече казах, голямото е хубаво, но само ако едновременно с това е и гъвкаво. Разширяването бе ключово събитие не само за 12-те присъединили се страни, но и за Европа като цяло.

Ако разгледаме икономическото развитие, в последно време Европа се приема за региона на световния пазар с най-нисък ръст и най-лоша адаптивност, не само в сравнение с постоянно растящите гиганти Китай и Индия, но дори и съпоставена със САЩ.

Тази съпоставка между Европа и САЩ бе подробно разгледана на един съвсем неотдавнашен семинар в София, в който имах чудесната възможност да участвам. Бившият еврокомисар Марио Монти и професорът от Харвард Алберто Алезина, както и редица други участници, обсъдиха липсата на гъвкавост и потенциала за растеж и развитие.

Това бе само последната глава от един по-широк дебат, но аз бях особено заинтригуван от анализа на проф. Монти и неговата интерпретация. Той вижда разширяването и общото развитие на европейските институции по-скоро в положителна светлина, като извървяване на същия труден път, който преди много години изминаха Съединените щати, отколкото в отрицателна – като безплоден и порочен кръг от бюрокрация и технокрация, в който по-благородните аспекти на политиката и политиците се губят.

През последните 50 години Европа, подобно на САЩ през последните 200, предприе пътешествие в посока демокрация и икономическо развитие, и изгради своята идентичност. Сега европейците имат общ свободен пазар, също като американците, обща валута в лицето на еврото (което е почти равностойно с щатския долар на финансовите пазари), опитаха се да приемат конституция, сходна с основния закон на най-старата демокрация в света, и се разшириха на изток, също както пионерите поеха на запад от младата американска държава.

Не твърдя, че става дума за идентичен исторически опит, но би трябвало да забележим, че съществува обща тенденция към разширяване и укрепване на базите на съответните цивилизации, и че двата процеса почиват върху общи институционални корени.

Макар понякога да се изкушаваме да погледнем на Европейския съюз като на отчаян опит за обединяване в общ бюрократичен конгломерат на съвсем отделни в действителност държави, трябва също да видим и колко невъзможно би било да се постигнат вече постигнатите резултати – особено след опустошителната Втора световна война – без общи институции и без твърдата решимост на отделните страни да се откажат от увеличаването на елементите на собствения си суверенитет за сметка на една по-голяма цел.

Успоредно с общото подценяване на потенциала на европейските институции, ежедневният дебат върху световното икономическо развитие често се насочва към разминаването между младите, бързо растящи и слабо регулирани икономики като Китай и Индия, и смятаната за традиционна, свръхрегулирана и с нисък растеж европейска икономика.

Сравнението между Европа и Китай или Индия обаче изглежда по-неуместно от това между Европа и САЩ, като се има предвид разрива между различните “системи”, начин на живот и социални ценности в Европа и Китай или Индия. По-скоро, Европа следва да бъде съпоставяна с Америка, с оглед на населението, технологичното развитие, демографските особености и т.н.

Общият рефрен за набедената европейска бюрокрация, свръхрегулирането и ограничената адаптивност като че ли може да намери малко повече оправдание, с изключение на Великобритания, при която специалните атлантически връзки се изразяват и в насрещни либерални пазари.

Но ето че отново, както често се случва, бързаме да недооценим колко революционно бе въвеждането на общ пазар и обща отговорност върху контрола на стоки като въглерод и стомана, и да надценим степента на развитие на първоначалната Европейска общност.

Както подчертава бившият еврокомисар Монти, фундаменталните принципи на първите общи и свободни европейски пазари в много по-голяма степен се осланят на доктрините на континенталната икономическа школа (Лудвиг Ерхарт), с други думи, на френския и немския подходи, отколкото на англосаксонския. Често ни призовават да вярваме в общото възприемане на либералното и гъвкаво пазарно управление в англосаксонския модел, което би значело да забравим как Великобритания, например, бе върховен пример за държава на благосъстоянието в Европа, но само до идването на власт на правителството на г-жа Тачър в началото на 80-те.

И макар това да не добавя кой знае какво към анализа на развитието на европейските институции и икономика в рамките на една глобална икономика, вниманието на анализатори, медии и общественост е все още насочено към т.нар. “трети път” на Европа и неговия подход към развитието, растежа и благосъстоянието. “Третият път” бива сравняван както с агресивния подход на слабо регулираните нови икономически сили в Азия и Южна Америка, така и с традиционната гъвкавост на САЩ, а ниската степен на гарантираност и благосъстояние на гражданите и работещите в двете системи често бива подчертавана.

Аз вярвам твърдо в потвърдения европейски опит на моята страна, като се има предвид, че ние недооценяваме потенциала на европейските институции и на разширена Европа.

В едно легитимно сравнение със САЩ можем да видим как, посредством развитието на институциите си (и отказа на индивидуалните страни-членки от някои елементи на техния суверенитет), днешна Европа е в състояние да преодолее исторически проблеми като монополите, централизирания контрол върху стратегическите производствени и финансови активи, човешките ресурси и ниската гъвкавост на пазара.

Консолидирането на европейските институции не е начин за обременяване на държавния апарат на която и да било отделна страна-членка с допълнителна бюрокрация, а начин да се тласне Европа към нови равнища на адаптивност, точно както създаването на Европейските общности през 50-те години доведе до историческото

постигане на край на войната в Европа и постави началото на половинвековно икономическо и социално развитие.

Следователно, консолидация, широко управление и по-голяма гъвкавост са ключовите думи на нашето време в Европа, както в политиката, така и в икономиката.

Времето за запазване на конкурентните предимства на традиционните играчи в постиндустриалните икономики се скъсява още повече: от финансите до целия сектор на услугите, от разпределението до промишленото производство, от търговията до селското стопанство, пазарът е всичко друго, но не и глобален, а конкурентоспособността има значение единствено в съпоставка с глобалната конкуренция.

В този смисъл, както и от гледна точка на политиката в сферата на сигурността, ролята на разширяването често е много по-голяма, отколкото си даваме сметка, тъй като често вниманието ни бива отвлечено от дебата около капацитета на Европа да приема нови членове.

За традиционните европейски икономики гъвкавите пазари на Източна Европа (включително и България) са първият пробен полигон за прехода към по-сериозна конкуренция. Източна Европа предлага на останалата част от континента не само потенциала на един разширен пазар за банките, застрахователите и информационните и телекомуникационни компании, не просто възможност за ползване на евтин труд или ниски енергийни разходи от страна на производителите, но също и най-лесният и логичен начин за увеличаване на нейния пазар с оглед на борбата с агресивните конкуренти от Далечния Изток и с новите южни суперсили като Бразилия и Южна Африка.

Още веднъж, аз разглеждам разширяването на Европа като най-лесния и най-естествен път към реструктуриране на континенталната икономика с цел посрещане на предизвикателствата на глобалната конкуренция, и единствения път към общо европейско управление, обезпечавашо либерализация и гъвкавост.

Подобно на останалите присъединени при четвъртото и петото разширявания страни, България също е модел за Европа с оглед на тази цел. Стара Европа трябва да усвои поуките от разширяването, свързани с гъвкавостта, и да разшири управлението си.

През изминалите няколко години подпомогнахме една млада демокрация пред изключително трудното предизвикателство да ревизира своите конституционни, правни, административни и икономически структури, за да ги адаптира към новите изисквания на възобновеното евроатлантическо обединяване.

Вместо като приемане на страните в резултат на 6-процентно годишно нарастване на brutния им вътрешен продукт, Стара Европа следва да възприема разширяването като една по-широка културна революция и уникален шанс за вливане на свежа кръв в традиционните страни-членки. Те трябва да дадат нов тласък на пазарната либерализация и укрепването на европейските институции.

Това е, което имах предвид, когато в началото на речта си определих България като ключов символ на нашето време.

Модел за адаптиране към предизвикателствата на съвременността: културен модел както заради способността си да адаптира цялостната си конституционна и административна структура, за да може да сподели повече от своя суверенитет с Европа, така и заради отворения подход на икономиката към привличането на чуждестранни инвестиции, вместо да следва пътя на една въображаема защита на националните икономически интереси. Такъв път е без съмнение отживелица.

Ако приемем, че този подход, признат от всички политически сили в страната, бъде запазен, то аз вярвам, че България ще играе ключова роля в две от предстоящите предизвикателства, пред които Европа (а и света) ще трябва да се изправи. На първо място, Евроатлантическият Алианс следва да се занимае с Балканите и тяхното значение за стабилността на континента. На второ, налице е необходимост от евроруски диалог в сферата на енергийните ресурси и доставки като фактори както за глобална стабилност, така и за икономически растеж.

Като пример за стабилност, растеж и демократично развитие, България вече изигра централна роля в процеса по включване на Западните Балкани, рано или късно, в евроатлантическите структури.

Чрез своята много тясна историческа връзка с Русия (със сигурност по-тясна отколкото с която и да било европейска страна), България би могла да изиграе водеща роля като мост между една бивша суперсила, желаеща думата ѝ да се чува на международната сцена и способна да използва енергийните доставки като лост за целта, и една Европа, която все още има нужда от енергийни ресурси, но е потенциално способна да потърси и други доставчици.

България би могла да играе водеща роля пред лицето на тези две предизвикателства. Има две необходими условия, които трябва да бъдат изпълнени, за да се случи това.

На първо място България, както и останалите присъединяващи се страни, но и не само те, не бива да прави крачка назад и да попада под политическото влияние на националистически или ксенофобски вътрешни

сили. Такъв риск може да съществува, тъй като страната се адаптира към необходимите, но революционни промени в евроатлантическите структури, с всички съпътстващи ограничения върху нейния суверенитет. Индикации в този смисъл се наблюдават не само сред историческите партньори на ЕС (т.е. евроскептицизмът и референдумите за приемане на евроконституцията), но и под формата на нови умонастроения сред населението на някои от членовете на Европейския съвет от Лакен.

На второ място, Европа не бива да пропуска възможността за разширяване и потенциала за политически стабилност, международна сигурност, икономическо развитие и адаптиране към пазарите с глобална конкуренция. Тя не бива да допуска капацитета за присъединяване или политиката в сферата на пазара на труда да бъдат направлявани от ирационални страхове.

Италия, в тясно сътрудничество с България и благодарение на отличните двустранни връзки между двете страни, ще продължи да играе своята роля в този процес като заинтересован играч в процесите по разширяване на НАТО и Европа, както и за поддържане на стабилността в Западните Балкани.

Общата позиция в това отношение е доказана не само от италианската подкрепа за вашата страна по пътя ѝ към присъединяването, но и от общата работа, характеризираща вашата интеграция в сфери от изключително значение за Обединена Европа, като трансевропейската инфраструктура, културните коридори и енергийните връзки, в които двете страни могат да представляват отправни и крайни точки. В тази рамка България със сигурност ще играе ролята на регионален катализатор с оглед на натрупания опит и благоприятните контакти със съседите си и страните от Западните Балкани.

Като се обръщам с любезна молба към аудиторията да приеме изложеното дотук като лично убеждение, без връзка с моите професионални или институционални компетенции, позволете ми да подчертая каква чест е за мен да бъда част от вашия университет и да мога да нареда сред най-скъпите си възпоминания този толкова ценен знак на признание и приятелство, който получавам от вас.

Благодаря за вниманието.